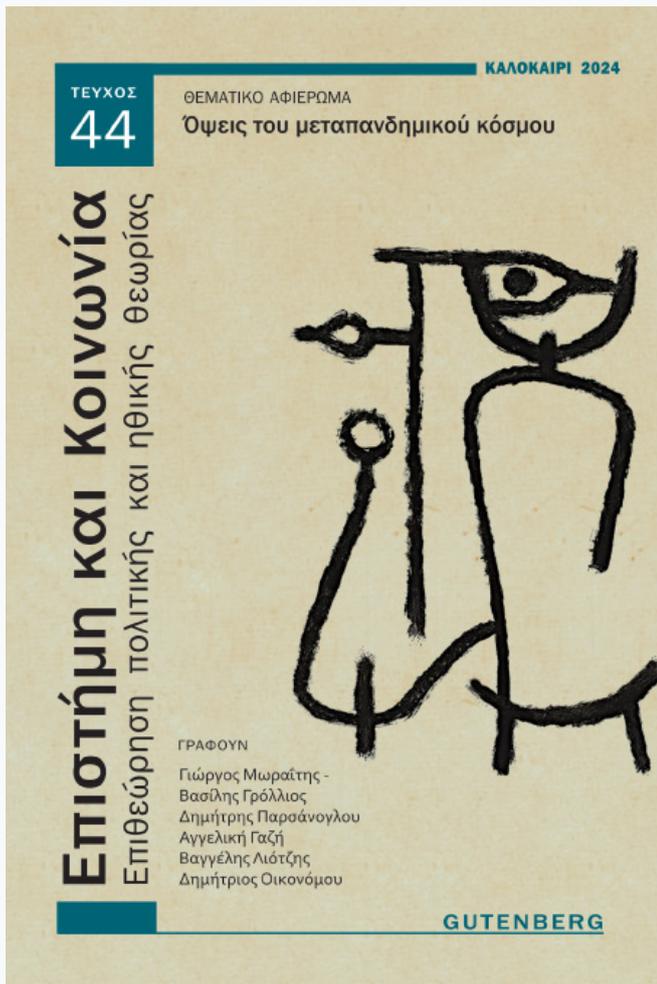

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 44 (2024)

Όψεις του μεταπανδημικού κόσμου

Βασιλική Αρτινοπούλου, Θωμάς Μπαμπάλης, Κωνσταντίνα Τσώλη & Βασίλης Νικολόπουλος, Σχολικός εκφοβισμός: Θεωρία, έρευνα και πρακτικές, Εκδόσεις Διάδραση, Αθήνα 2023, 288 σελ.

Παναγιώτης Σταυρινίδης

Copyright © 2024, Παναγιώτης Σταυρινίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Σταυρινίδης Π. (2024). Βασιλική Αρτινοπούλου, Θωμάς Μπαμπάλης, Κωνσταντίνα Τσώλη & Βασίλης Νικολόπουλος, Σχολικός εκφοβισμός: Θεωρία, έρευνα και πρακτικές, Εκδόσεις Διάδραση, Αθήνα 2023, 288 σελ. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 44, 162-164. ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/sas/article/view/38604>

Βασιλική Αρτινοπούλου, Θωμάς Μπαμπάλης, Κωνσταντίνα Τσώλη & Βασίλης Νικολόπουλος, *Σχολικός εκφοβισμός: Θεωρία, έρευνα και πρακτικές*, Εκδόσεις Διάδραση, Αθήνα 2023, 288 σελ.

ΑΠΟ την πρωτοποριακή μελέτη του σχολικού εκφοβισμού που πραγματοποίησε το 1978 ο σουηδός Καθηγητής ψυχολογίας Dan Olweus μέχρι σήμερα έχουν περάσει 46 χρόνια ερευνητικής δραστηριότητας. Αυτό σημαίνει ότι το φαινόμενο διανύει ήδη τη ‘μέση ηλικία’ του και έχει εξελιχθεί σε ένα ιδιαίτερα σημαντικό δημόσιο ζήτημα, που απαιτεί επείγουσα, ολοκληρωμένη και ενιαία αντιμετώπιση από την εκπαιδευτική κοινότητα, την κοινωνία των πολιτών, τους δημόσιους φορείς και τους φορείς χάραξης πολιτικής. Το βιβλίο *Σχολικός εκφοβισμός: Θεωρία, έρευνα και πρακτικές*, που έχουν συγγράψει η Βασιλική Αρτινοπούλου, Καθηγήτρια του Παντείου Πανεπιστημίου, ο Θωμάς Μπαμπάλης, Καθηγητής του ΕΚΠΑ, η Κωνσταντίνα Τσώλη, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια του ΕΚΠΑ και ο Βασίλης Νικολόπουλος, Δρ του ΕΚΠΑ, επιχειρεί να θίξει διάφορες πλευρές του φαινομένου και να απαντήσει σε ερωτήματα εκκινώντας από το χθες αλλά πάντα με το

βλέμμα στραμμένο στο σήμερα και το αύριο.

Πρόκειται για ένα χρήσιμο και περιεκτικό βιβλίο, το οποίο καλύπτει ένα κενό στον ελληνικό χώρο —βιβλιογραφικό και ερευνητικό—, γεγονός που το καθιστά ως ένα από τα σημαντικότερα εγχειρίδια που οφείλει να μελετήσει κάθε επαγγελματίας που δραστηριοποιείται στον χώρο της εκπαίδευσης, κάθε φοιτητής που οδηγείται στο εκπαιδευτικό επάγγελμα, κάθε γονέας και εν γένει όσες και όσοι ενδιαφέρονται να ενημερωθούν για το σοβαρό και επίκαιρο αυτό φαινόμενο.

Η κατανόηση του όρου ‘σχολικός εκφοβισμός’, της έκτασής του, των μορφών και των μετεξελίξεών του, των αιτιολογικών παραγόντων που τον προκαλούν και τον συντηρούν και των διαφοροποιήσεων βάσει δημογραφικών και άλλων χαρακτηριστικών των παιδιών και των εφήβων συνιστούν βασικά κεφάλαια του Πρώτου Μέρους του βιβλίου, το οποίο περιλαμβάνει το θεωρητικό πλαίσιο του φαινομένου.

Ο σχολικός εκφοβισμός απασχολεί ειδικούς από διάφορες επιστημονικές αφετηρίες, τους γονείς, την εκπαιδευτική κοινότητα και την κοινωνία στο σύνολό της και μπορεί να επιφέρει αρνητικές συνέπειες στη ψυχοσυναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του

παιδιού και του εφήβου, οι οποίες μεταφέρονται ακόμα και στην ενήλικη ζωή. Το φαινόμενο, μάλιστα, έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις, κυρίως μετά τον εγκλεισμό λόγω της πανδημίας COVID-19. Για όλα τα παραπάνω, αποτελεί ένα σταθερό θέμα στις ατζέντες συζητήσεων πολιτειακών οργάνων, διεθνών οργανισμών και ερευνητών. Οι νομικές, παιδαγωγικές, ψυχολογικές και κοινωνικές του διαστάσεις καθιστούν αναγκαίες τις διεπιστημονικές συνέργειες και τις διαθεσμικές δικτυώσεις. Οι σημαντικότερες πρωτοβουλίες σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο περιγράφονται στο Δεύτερο Μέρος του βιβλίου, με τίτλο: 'Πολιτικές και στρατηγικές πρόληψης και αντιμετώπισης του φαινομένου'. Είναι γεγονός ότι η βία και ο σχολικός εκφοβισμός συνιστούν ένα πολυδιάστατο φαινόμενο τόσο ως προς τα αίτια και τις συνέπειές του όσο και ως προς τον τρόπο πρόληψης και παρέμβασης. Αν και το σχολείο αποτελεί χώρο εκδήλωσης βίαιων και εκφοβιστικών συμπεριφορών, ταυτόχρονα συνιστά ιδανικό δυναμικό χώρο για την πρόληψη και την αντιμετώπισή τους. Το βιβλίο περιγράφει ενδεικτικούς παράγοντες κινδύνου για σχολικό εκφοβισμό ή θυματοποίηση, όπως το φύλο, η ηλικία, η βαθμίδα εκπαίδευσης, οι εισοδηματικές ανισότη-

τες, συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού, όπως πρόσφυγες, άτομα με αναπηρία, η αδυναμία ρύθμισης των συναισθημάτων, η αναποτελεσματική διαχείριση της σχολικής τάξης, το αυταρχικό ή αδιάφορο ή υπερπροστατευτικό γονικό στυλ, η υπερβολική χρήση των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών. Από την άλλη, στους ενδεικτικούς προστατευτικούς παράγοντες φαίνεται να συμπεριλαμβάνονται η υποστήριξη από 'σημαντικούς άλλους', τα προγράμματα πρώιμης παρέμβασης, οι συστημικές και ενταξιακές προσεγγίσεις, η εκπαίδευση των γονέων, η εγκαθίδρυση μιας ολοκληρωμένης σχολικής πολιτικής, η απόκτηση ή/και βελτίωση κοινωνικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων και η απεμπλοκή του ρόλου του σχολείου από τον στείρο γνωστικό προσανατολισμό. Είναι, επομένως, επιτακτική ανάγκη όσες και όσοι εμπλέκονται στην εκπαίδευση να προστατεύουν τα παιδιά και τους εφήβους για τους οποίους έχουν μεγάλη ευθύνη και να προάγουν την ομαλή προσαρμογή και ανάπτυξη, την προστασία και την αξιοπρέπειά τους.

Η αποτελεσματική πρόληψη και διαχείριση του σχολικού εκφοβισμού προϋποθέτει πρωτίστως τη διεξοδική μελέτη και έρευνα του φαινομένου και την καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης.

Υπ' αυτό το πρίσμα, στο Τρίτο και τελευταίο Μέρος του βιβλίου οι συγγραφείς επιχειρούν μία επισκόπηση των ερευνητικών δεδομένων ανά δεκαετία, από το 1970 έως το 2023, σε διεθνές ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, η οποία αποκαλύπτει ποια είναι η πορεία του φαινομένου και το επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος κάθε φορά. Η εν λόγω αποτύπωση συνιστά και μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες του βιβλίου, καθώς δεν έχει πραγματοποιηθεί ποτέ έως τώρα κάτι αντίστοιχο στην ελληνική βιβλιογραφία. Στο ίδιο μέρος παρουσιάζονται, επίσης, τα ευρήματα της πανελλήνιας έρευνας για την ενδοσχολική βία και τον εκφοβισμό, που πραγματοποιήθηκε από τον Δεκέμβριο του 2015 μέχρι τον Ιανουάριο του 2016 στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας, η οποία αποτελεί και την πρώτη συστηματική ερευνητική προσπάθεια προσέγγισης, καταγραφής και αποτύπωσης του φαινομένου στην Ελλάδα, με σκοπό την πρόληψη και αποτελεσματική αντιμετώπιση τέτοιων περιστατικών.

Το βιβλίο αποτελεί σημαντική συνεισφορά στην αποτύπωση του φαινομένου του σχολικού εκφοβισμού με αναλυτικό και τεκμηριωμένο τρόπο. Δίνει έμφαση στην ολοένα και αυξανόμενη αναγνώριση της ανάγκης για πιο διευ-

ρυμένες και ενταξιακές εκτιμήσεις που τονίζουν τόσο την πολυπλοκότητα των σχέσεων και των δομών που σχετίζονται με την εκφοβιστική συμπεριφορά όσο και τη σημασία κατανόησης της αξίας της παρέμβασης, αλλά πρωτίστως της πρόληψης. Η σημασία της τελευταίας συστήνεται να είναι άμεση και να γίνεται με τη συμμετοχή επαρκώς εκπαιδευμένων επαγγελματιών. Η πρωτοτυπία του έγκειται στο ότι για πρώτη φορά στον ελληνικό χώρο συνοψίζει τα κύρια δεδομένα σε θεωρητικό, ερευνητικό και πρακτικό επίπεδο. Τα 46 χρόνια έρευνας που ήδη μετρά ο σχολικός εκφοβισμός είναι αρκετά αφενός για να έχουμε μια εικόνα του φαινομένου αφετέρου για να λάβουμε σοβαρές αποφάσεις, μέτρα και δράσεις για το μέλλον και τη βιωσιμότητά του. Και ενώ το προσδόκιμο ζωής του ανθρώπου φαίνεται ότι αυξάνεται, δεν θέλουμε να συμβεί το ίδιο με το 'προσδόκιμο ζωής' του σχολικού εκφοβισμού. Οι ατομικές και συνολικές παρεμβάσεις στην πρόληψη και εξάλειψη τέτοιων φαινομένων οφείλουν να τα καταδικάζουν απερίφραστα και να προάγουν τον σεβασμό, την ισότητα, την ανεξαρτησία, την ελευθερία και την προστασία της αξιοπρέπειας κάθε παιδιού και εφήβου.

Παναγιώτης Σταυριώδης